

Συμβολή εἰς τὴν θεολογίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐνστάσεως καὶ Ἀποτειχίσεως

Οἱ ὅροι «ἐνστασις» καὶ «ἐνιστάμενος» εἶναι πατερικοί. Τοὺς ἀναφέρει λόγου χάριν ὁ μέγας ἀγωνιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας Ὅσιος Θεόδωρος Στουδίτης.

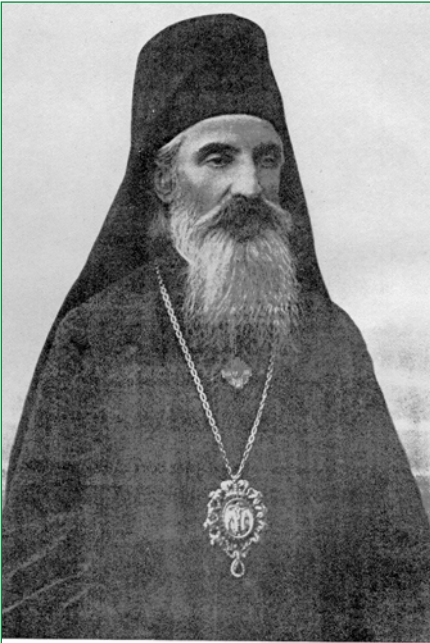
Πᾶς δὲ «ὁ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐνιστάμενος»¹ εἶναι ἀγωνιστὴς τοῦ καλοῦ ἀγῶνος «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»². Διὰ τοῦτο λογίζεται καὶ ὁμολογητὴς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, «ὁμολογητὴς γὰρ πᾶς ὁ ἐνιστάμενος»³ κατὰ τῆς αἰρέσεως καὶ ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐπομένως καὶ ἄξιος «τιμῆς» Ὁρθοδόξου, κατὰ τὸν Ἱερὸν Κανόνα ΙΕ΄ τῆς Ἁγίας ΑΒ΄ Συνόδου, τοῦ ὁποίου τὴν ἔγκυρον ἐρμηνείαν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Νικοδήμου Μίλας παραθέτομεν ἀκολουθῶς.

Ἑρμηνεία εἰς τὸν ΙΕ΄ Ἱερὸν Κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας Ἁγίας Συνόδου⁴

ὑπὸ αἰδίου Ἐπισκόπου Νικοδήμου Μίλας

Ο ΚΑΝΩΝ οὗτος εἶναι συμπλήρωμα τοῦ ΙΓ΄ καὶ τοῦ ΙΔ΄ Κανόνος τῆς παρουσίας Συνόδου, ἐπιτάσσει δέ, ἵνα, ἐφ' ὅσον πρέπει νὰ ὑφίσταται ἡ σχέση ἐκείνη (σχέσις ὑποταγῆς δηλονότι καὶ πειθαρχίας) τοῦ μὲν Πρεσβυτέρου πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, τοῦ δ' Ἐπισκόπου πρὸς τὸν Μητροπολίτην, πολλῶ μᾶλλον δέον ὅπως ὑπάρχη ἡ τοιαύτη σχέση πρὸς τὸν Πατριάρχην, εἰς ὃν τὴν κανονικὴν ὑπακοὴν χρεωστοῦσιν ἅπαντες: οἱ Μητροπολίται, οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ Πρεσβύτεροί τε καὶ οἱ λοιποὶ Κληρικοί τοῦ περὶ οὗ πρόκειται Πατριαρχείου.

*Μητροπολίτης,
Επισκόπος γαλιματικέ-απογρινέσκιν*

Καθορίσας ταῦτα περὶ τῆς πρὸς τὸν Πατριάρχην ὑπακοῆς, ὁ Κανὼν ποιεῖται γενικὴν παρατήρησιν καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν (ΙΓ΄-ΙΕ΄) Κανόνων, δι' ἧς λέγει, ὅτι τὰ ἐκδοθέντα προστάγματα ἰσχύουσι μόνον καθ' ἣν περίπτωσιν ὑπεισάγονται σχίσματα ἔνεκεν ἀναποδείκτων τινῶν παραβάσεων τοῦ Πατριάρχου, τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου.

Ἐὰν ὅμως Ἐπίσκοπός τις ἢ Μητροπολίτης ἢ Πατριάρχης ἄρξηται νὰ διακηρύττῃ δημοσίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας αἰρετικὴν τινα διδαχὴν, ἀντικειμένην πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τότε οἱ προαναφερθέντες **κέκτῃνται δικαίωμα ἅμα καὶ χρέος ν' ἀποσχοινοισθῶσι πάραυτα τοῦ Ἐπισκόπου, Μητροπολίτου καὶ Πατριάρχου ἐκείνου**, διὸ οὐ μόνον εἰς οὐδεμίαν

θέλουσιν ὑποβληθῆ κανονικὴν ποινήν, ἀλλὰ θέλουσι καὶ ἐπαινεθῆ εἰσέτι, καθ' ὅσον διὰ τούτου **δὲν κατέκριναν καὶ δὲν ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῶν νομίμων Ἐπισκόπων, ἀλλ' ἐναντίον ψευδεπισκόπων καὶ ψευδοδιδασκάλων**, οὔτε καὶ ἐγκατέστησαν τοιοιουτρόπως σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἀντιθέτως, **ἀπήλλαξαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ὧσφ ἠδυνήθησαν, τοῦ σχίσματος καὶ τῆς διαιρέσεως.**

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωάννης (γνωστὸς Ρῶσος Κανονολόγος), ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς ἱστορικὰς περιστάσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, παρατηρεῖ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐρμηνείᾳ τοῦ παρόντος Κανόνος **πάντῃ ὀρθῶς καὶ ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἔννοιαν τῆς Κανονικῆς ἐπιστήμης**, ὅτι ὁ λόγῳ αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ἀποσχιζόμενος Πρεσβύτερος δὲν θὰ εἶναι ἔνοχος, ἀλλ' ἀξιάπαινος, πλὴν ὅμως μόνον τότε, ἂν ὁ εἰρημένος Ἐπίσκοπος ἄρξηται κηρύσσειν διδασκαλίαν ἀναφανδὸν ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὴν διδαχὴν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας *καὶ ἐπισήμως καταδικασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας*⁵, καὶ ἂν ταύτην τὴν ψευδῆ διδασκαλίαν παρῆρσῃ καὶ δημοσίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας διακηρύττῃ, προτιθέμενος ἀποφασιστικῶς νὰ καταρρίψῃ τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ νὰ στερεώσῃ τὴν αἵρεσιν· εἰ

ΚΑΝΩΝ ΙΕ΄

Ἀποστ. λα. ||
 τῆς δ' ἐφ.
 τῆς ἐφ. λα.
 λαδ' τῆς ἐφ.
 καὶ β' ἰβ'.
 ἐφ. ἰβ'.
 τῆς ἐφ. ἰβ'.
 τῆς ἐφ. ἰβ'.
 καὶ β' ἰβ'.
 τῆς ἐφ. ἰβ'.

Τὰ ὀρισθέντα περὶ Πρεσβυτέρων καὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν, πολλῶ μάλ-
 λον ἐπὶ Πατριαρχῶν ἀρμόζει. Ὡστε εἴ τις Πρεσβύτερος, ἢ Ἐπίσκοπος, ἢ Μητρο-
 πολιτὴς τολμήσῃ ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀ-
 ναφῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὀρισμένον καὶ τεταγμένον, ἐν τῇ θεῇ Μυσταγωγίᾳ,
 ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς καὶ τελείας αὐτοῦ κατακρίσεως, σχίσμα ποιήσῃ· τοῦ-
 τον ὥρισεν ἡ ἅγια Σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐ-
 λεγχθεὶ τούτου παρανομήσας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐσφράγισται τε καὶ ὠρισται περὶ τῶν
 προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων τῶν εἰκοσιῶν ἀποσταμένων πρὸς ἐδρῶν, καὶ σχίσμα ποιούντων, καὶ τὴν
 ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας διασπώντων. Οἱ γὰρ δι' αἵρεσιν τινα παρὰ τῶν ἁγίων Συνόδων, ἢ Πατέ-
 ρων κατεγνωσμένην, τῆς πρὸς τὸν πρὸσέδρον κοινωνίας ἑαυτοὺς διαστέλλοντες, ἐκείνου σκληρότε-
 τὴν αἵρεσιν δημοσίᾳ κηρύττοντος, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐπ' Ἐκκλησίας διδάσκοντος, οἱ τοιοῦτοι
 οὐ μόνον τῇ κανονικῇ ἐπιτιμῆσει οὐχ ὑπόκεινται πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἑαυτοῦς τῆς πρὸς
 τὸν καλούμενον Ἐπίσκοπον κοινωνίας ἀπειχιζόντες, ἀλλὰ καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς τοῖς ὀρθο-
 δόξοις ἀξιοθῆσονται. Οὐ γὰρ Ἐπισκόπων, ἀλλὰ ψευδοεπισκόπων καὶ ψευδοδιδασκάλων κατέγνω-
 σαν, καὶ οὐ σχίσματι τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν
 Ἐκκλησίαν εὐκλόδωσαν ῥύσασθαι.

Ἐρμηνεία.

Ἐκεῖνα ὅπου οἱ ἀνωτέρω Κανόνες ἐδιώρισαν περὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν, τὰ αὐτὰ
 διορίζει, καὶ πολλῶ μᾶλλον, ὁ παρῶν Κανῶν, περὶ Πατριαρχῶν, λέγων· ὅτι, ὅστις Πρεσβύτερος,
 ἢ Ἐπίσκοπος, ἢ Μητροπολιτὴς ἤθελε χωρισθῆ ἀπὸ τὴν συγκακοινωνίαν τοῦ Πατριάρχου αὐτοῦ,
 καὶ δὲν μνημονεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ σύνθηδες (ὁ Μητροπολιτὴς δηλ. μόνος· ὁ γὰρ Πρε-
 σβύτερος τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ ὄνομα μνημονεύει, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου του) πρὸ
 τοῦ νὰ φανερῶσιν τὰ κατὰ τοῦ Πατριάρχου αὐτῶν εἰς τὴν Σύνοδον, καὶ παρὰ τῆς Συνόδου αὐ-
 τὸς νὰ κατακριθῇ· οὗτοι, λέγω, πάντες νὰ καθαίρωνται παντελῶς, οἱ μὲν Ἐπίσκοποι καὶ Μητρο-
 πολιταί, πάσης Ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας, οἱ δὲ Πρεσβύτεροι, πάσης ἱερατικῆς. Πλὴν ταῦτα μὲν
 νὰ γίνωνται, ἐὰν διὰ ἐγκλημάτ' αἰτιᾶ, πορνείαν θεῶν, ἱεροσυλίαν καὶ ἄλλα, χωρίζωνται οἱ
 Πρεσβύτεροι ἀπὸ τοῦ Ἐπισκόπου των· οἱ Ἐπίσκοποι ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου των, καὶ οἱ Μη-
 τροπολιταὶ ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου των (1)· ἐὰν δὲ οἱ ῥηθέντες πρὸσέδροι ᾖναι αἱρετικοί, καὶ τὴν
 αἵρεσιν αὐτῶν κηρύττουσι παρῆρησια (2), καὶ διὰ τοῦτο χωρίζονται οἱ εἰς αὐτοὺς ὑποκείμενοι, καὶ
 πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ἀκόμη συνοδικὴ κρίσις περὶ τῆς αἵρέσεως ταύτης, οἱ χωριζόμενοι αὐτοί, οὐ
 μόνον διὰ τὸν χωρισμὸν δὲν καταδικάζονται, ἀλλὰ καὶ τιμῆς τῆς πρεπούσης, ὡς ὀρθόδοξοι, εἶναι
 ἄξιοι, ἐπειδὴ, οὐ σχίσμα ἐπροξένησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν χωρισμὸν αὐτὸν, ἀλλὰ μάλ-
 λον ηλευθέρωσαν τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ σχίσματος καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ψευδοεπισκόπων αὐτῶν. Ὁρα
 καὶ τὸν λα. Ἀποστολικόν.

Ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Πηδαλίου. Τὸ κείμενον τοῦ Ἱεροῦ Κανόνος ΙΕ΄ τῆς ΑΒ΄ μετὰ τῆς
 Ἐρμηνείας τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου.

δ' ἄλλως, (ἐὰν δηλαδὴ Ἐπίσκοπός τις ἐξενέγκῃ ποιᾶν τινα ἰδιάζου-
 σαν ἐπὶ ζητημάτων πίστεως καὶ ἡθους γνώμην αὐτοῦ, δυναμένην
 μὲν νὰ φανῇ τινι ὡς μὴ ὀρθή, μὴ οὔσαν ὁμως ἰδιαιτέρως σπουδαίαν
 καὶ ἐπανορθωμένην εὐχερῶς, τοῦ ἐν λόγῳ Ἐπισκόπου μήπω ἐπὶ
 ἐσκεμμένη ἀνορθοδοξία ἐνοχοποιουμένου, ἢ ἐὰν πάλιν ὁ διαλη-
 φθεις Ἐπίσκοπος ἐξενέγκῃ ἐσφαλμένην τινα διδασκαλίαν αὐτοῦ ἐν
 στενωτέρῳ κύκλῳ ὀρισμένων προσώπων, ὥστε εἶναι ἐφικτὸν νὰ
 διορθωθῇ ἢ ἐν προκειμένῳ διδασκαλίᾳ ἐντὸς τοῦ στενωτέρου τού-
 του κύκλου, τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας μὴ ἀθετουμένης), ἐν τοιαύτῃ
 περιπτώσει οὐδεὶς Πρεσβύτερος κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποχω-

ρίζεσθαι αὐθαιρέτως τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου καὶ τοῦ δημιουργεῖν σχίσμα· ἄλλως θὰ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ταῦτα ὑπὸ τοῦ ΛΑ΄ Ἀποστολικῷ Κανόνος προδιαγραφομένην ἐντολήν.

(**Σχετικοὶ Κανόνες:** ΛΑ΄ Ἀποστολικός· ΣΤ΄ τῆς Οἰκουμενικῆς Β΄· Γ΄ τῆς Οἰκουμενικῆς Γ΄· ΙΗ΄ τῆς Οἰκουμενικῆς Δ΄· ΛΑ΄ καὶ ΛΔ΄ τῆς ἐν Τρούλλω· ΣΤ΄ τῆς ἐν Γάγγρα· ΙΔ΄ τῆς ἐν Σαρδικῇ· Ε΄ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ· Ι΄, ΙΑ΄ καὶ ΞΒ΄ τῆς ἐν Καρχηδόνι· ΙΓ΄ καὶ ΙΔ΄ τῆς Πρωτοδευτέρας).

1. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1064.
2. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1045.
3. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1177.
4. Περιοδ. «Ὁρθόδοξος Ἐνστασις καὶ Μαρτυρία», ἀριθ. 3/Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 1986, σελ. 73-74. Βλ. Ἐπισκόπου Νικοδήμου Μίλας, Οἱ Κανόνες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μεθ' ἐρμηνείας, τ. II, Novi Sad, σελ. 290-291. Ὑπογραμμίσεις ἡμέτεραι. Μετάφρασις ἐκ τῆς Σερβικῆς ὑπὸ Ἱερομονάχου Εἰρηναίου Μπούλοβιτς (14/27.10.1981).
5. «Καὶ ἐπισήμως καταδικασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας».

• **Σχόλιον:**

Ἡ ἀποψις αὐτή, ταπεινῶς φρονοῦμεν, δὲν εἶναι ἀκριβής· διότι ἡ ἐπαινουμένη ἀποτείχισις δὲν πραγματοποιεῖται μόνον ὅταν κηρύσσεται ἐπισήμως προκαταδικασθεῖσα ἤδη αἵρεσις, ἀλλὰ γενικῶς ἢ οἰαδήποτε αἵρεσις, εἴτε παλαιὰ εἴτε καινοφανής.

Τὸ ρῆμα *καταγινώσκω* καὶ ἡ μετοχὴ *κατεγνωσμένος-η* σημαίνουν βεβαίως καὶ *καταδικάζω* καὶ *καταδικασμένος-η*, ἀλλὰ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τοῦ Ἱεροῦ Κανόνος ΙΕ΄ τῆς Πρωτοδευτέρας ἔχουν ἄλλην σημασίαν, ὡς τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὴν γραμματικὴν, συντακτικὴν, βιβλικὴν καὶ ἐρμηνευτικὴν παράδοσιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἀλλὰ καὶ τὴν διαχρονικὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας.

Πλέον συγκεκριμένως, τὸ μὲν ρῆμα *καταγινώσκω* σημαίνει ἐπίσης *ἀποδίδω* *τι ὡς κατηγορίαν εἰς τινα, κατηγορῶ* *τινὰ διὰ τι* (καταγινώσκω τινὸς ἀνανδρίαν), ἢ δὲ μετοχὴ *κατεγνωσμένος-η* σημαίνει *τὸ νὰ εἶναι τις ἀξιόμειπτος καὶ ἀξιοκατάκριτος.*

Παραδείγματα:

• «ὅτι κατεγνωσμένος ἦν» ὁ Πέτρος (Γαλ. β΄ 11): ἦτο ἀξιόμειπτος καὶ ἀξιοκατάκριτος.

• «καταγινώσκη ἡμῶν ἡ καρδιά», «μὴ καταγινώσκη ἡμῶν» (Α΄ Ἰωάν. γ΄ 20, 21): ἡ συνειδήσις κατηγορεῖ ἡμᾶς διὰ τὴν διαγωγὴν μας.

• «ἐπικινδύνως γινόμενα ἦτοι κατεγνωσμένως» (Μ. Βασιλείου, PG τ. 31, στλ. 1601Α): ἀξιόμειπτως καὶ ἀξιοκατακρίτως.

• «μηδὲν κατεγνωκῶς τοῦ Ἐπισκόπου» (ΛΑ΄ Ἀποστολικός).

• «ἐπὶ ἐγκλήμασι τισι τοῦ οἰκείου κατεγνωκῶς Ἐπισκόπου» (ΙΓ΄ τῆς Πρωτοδευτέρας).

• «Σημείωσαι τὸν παρόντα Ἀποστολικὸν Κανόνα διοριζόμενον ἀκινδύνως ἀποσχίζειν τοὺς κληρικοὺς ἀπὸ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν, καταγινώσκοντας τούτων ὡς ἀσεβοῦντων» (Θεοδώρου Βαλαμῶνος, PG τ. 137, στλ. 97C).

• Οἱ εὐσεβεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κληρὸς καὶ λαός, *ἀπετειχίσθησαν* ἐκ τοῦ πατριάρχου Νεστορίου πρὸ συνοδικῆς κρίσεως, ἐπειδὴ οὗτος ἐκήρυττε καινοφανῆ καὶ *κατεγνωσμένην-ἀξιοκατάκριτον* αἵρεσιν, δηλαδὴ «ψευδεπισκόπου καὶ ψευδοδιδασκάλου κατέγνωσαν».